

ABONAMENT:

Pe an 6 cor.; pe 1/2 an 3 cor.

Pentru România pe an 15 lei.

Manuscripte nu se redau.

LIBERTATEA

INSERTIUNI:

se socotesc după tariful, cu prețuri foarte moderate.

Abonamente și inserțiuni se plătesc înainte.

Apare în fiecare Sâmbătă.

Școalele noastre
— scandaloase?

În ședința din Iunie a comitetului permanent comitatens al comitatului Hunedoarei, inspectorul regesc de școale, făcând raport despre starea școalelor, a adus un „*conspect special în care scoate la iveală scaderile scandaloase ale școalelor gr.-or. române din comitat*”.

Nu ne așteptăm nici când la rapoarte de-ale inspectorului Réthy cari se recunoască ceva bun și în școalele noastre, dar' atari exagerări a rapoartelor, vorbind de stări »scandaloase«, totuși nu-s serioase.

Școalele noastre sunt mai serece, mai slab provăzute cu cele de lipsă, decum sunt cele de stat. Asta e drept. Dar' e și greu să ni-se ceară să ni-le ținem în aceeași perfectă stare bună ca statul. Statul le poate susține în stare așa zicând ideal de bună, căci el dela noi incasează fără să ne întrebe mult, contribuțiile cele mari din cari își provide apoi școlile sale cu toate cele de lipsă, prin urmare noi, susținem întâi și întâi școlile de stat, și după aceea trebuie să ne batem sleitele șerpăre ca să susținem și pe ale noastre. Deci noi susținem două rânduri de școli. Și dacă școlile noastre ar fi și ele în stare tot așa de bună, ca cele de stat, apoi noi am fi niște cetățeni de două-ori așa de vrednici ca, de pildă, concetățenii unguri, cari nu-și țin ei de ei nici un singur rând de școale, căci contribuind și ei o dare cătră stat ca și noi, ei capătă dela stat școală plătită din vistieria țerii, sau cel puțin gras ajutată de acolo, și alt rând de greumânt pentru școală nu mai cade pe ei.

La acest adevăr se se gândească dl Réthy când judecă școalele noastre, căci ele, așa cum sunt, sunt dovadă de o deosebită virtute din partea poporului nostru, care susține aceste școale proprii ca un fel de jertfă binecuvântată pe altarul neamului și bisericii, peste celelalte jertfe mari aduse față de stat.

Acestea ca rectificare a fondului de judecare al școalelor noastre.

Ear' acum trebuie să recunoaștem în parte și îndreptățirea acuselor ce se ridică față cu unele din școalele noastre.

Avem comune mari și puternice ca, de pildă, Vinerea. Am auzit că inspectorul școlar nu poate excepțional aci învățământul, căci învățătorii, ca învățători în școală, își fac datorința, dar' comuna bisericăscă ca susțitoare a școalei, neglijează cu totul îngrijirea de edificiul școlar. Au aici o școală frumoasă cu etagiu, cea mai frumoasă casă din comună, și acum

o lasă de o bat vremile și se ruinează pe zi ce merge, fără să o repara, încât acuși va cădea în ruină frumosul edificiu.

Ei bine, aceasta e o vină ce totuși numai noi nouă ni-o putem băga. Ce va să zică această neinteresare? Auzim că inspectorul școlar va face arătare la ministru asupra acestui edificiu școlar, și sau îl va repara comuna, sau va fi declarat de edificiu netrebnic și, în urma urmelor, să se opri ținerea școalei în ell

Nu e rușine acest lucru pe o comună mare și omogenă ca Vinerea? Și vor lăsa cei din comitetul parochial să ajungă lucrurile până la atâta?

Cu durere aflăm apoi, că inspectorul de școale, va cere școale de stat pentru comunale Turdaș și Totestii.

În Turdaș locuiesc 4 preoți români. Așteptăm dela ei cu tot dreptul, să-și pună școala română în așa ordine exemplară și să o provadă cu învățător distins, și așa să-și însuflețească poporul pentru școala română, încât zece școli de stat să se ridice în sat, elev român să nu se afe care să se despartă de școala română spre a intra în cea maghiară!

Biletul de vot!

Dl A. Onciul, ajungând în al treilea articol asupra »Condițiilor existenței Românilor« a analiza situația politică a Românilor din Transilvania și Ungaria (în primul articol desvoaltă ideile pe care în mare parte le-am reproduș în nr. tr., în al doilea situația și condițiile de existență a Românilor în Austria), — e de aceeași părere cu dl Cosma și cu noi, că programul național așa cum azi e formulat, prin punctul seu prim e mai curând în stare a ne strica în sus, decât a ne folosi, căci dușmanii nostri ne presintă ca fiind prin acel punct la dismembrarea monarhiei însăși, nu la consolidare, — și apoi urmează:

»Greșit ca programul este și mijlocul de căpetenie pentru realizarea lui, adică pasivitatea. Imediat după înființarea dualismului, sub impresia recentă a succesului pasivității maghiare, decretarea ei a fost explicabilă, pentru-că naivitatea timpurilor respective considera pasivitatea de cea mai puternică armă parlamentară. Experiențele făcute de atunci încoace însă au probat tocmai contrarul. Nu numai, că pasivitatea nicăiri nu a avut efectul dorit, ea pre-tutindena a fost identică cu completa capitulare. Azi, când față de uriașele armate și de puștile Mannlicher ori-ce demonstrație de stradă și ori-ce apel la forță este cu neputință, biletul de vot constituie singura armă în luptele politice. A renunța la el, înseamnă a renunța la luptă și a se da de voie pe mâna contrarului. Asta Cehii, după al căror model Transilvănenii au proclamat pasivitatea, au înțeles-o curând și s-au lăpădat de ea, repurtând de atunci

un succes după altul. Români Transilvăneni, deși experiența unui restimp de treizeci și cinci de ani le-a probat impotența pasivității, continuă de a o menține, făcând din ea un fel de punct de onoare.

»Aditem, că motivele respective sunt oneste; recunoaștem, că aderenții pasivității au adus sacrificii mărețe pentru convingerea lor, suferind chinuri și temniță; înțelegem, că o generație crescută în credința, că autonomia și pasivitatea sunt singurele mijloace de mântuire, nu se poate lesne desbăra de crezul ei: totuși raționamentul rece ne impune concluziunea, că calea bătută până acum a fost greșită și că timpul pasivității este pierdut pentru evoluțiunea politică a Românilor Transilvăneni.

Dacă e să nu se piardă și mai departe timp prețios, nu rămâne, decât a apuca altă cale, a se lăpăda de programul autonomiei și prin urmare și de pasivitate și a întemeia politica Românilor Ungureni, cu sau fără protest, pe faptul real al dualismului și al sistemului electoral cum este. Adevărat, că sistemul acesta e cât se poate de nedrept pentru Români. Din scăderea aceasta însă nu rezultă, decât necesitatea de a-l îndrepta».

Lovituri nesfârșite.

Atotputernicii zilei, amețiți de dorul deșert de a vedea maghiarisându-se la noi cât mai repede totul, dau din nedreptate în nedreptate.

Vezurăm la Blaj numai decurând aruncându-se administrația prin pandurii sei asupra tricolorului românesc în un chip absolut neomenesc: rumpând prin piață brânele dela flăcăi, fete și femei, lăsându-i descinși în mijlocul tîrgului! Ca și cum prin smulgerea brăului i-ar fi smuls și inima în care cel prigunit poartă acum de zece ori mai viu iubirea față de acel mândru și stânt tricolor!

Acum vine ministrul de culte Vlăscescu, și dă ordin, că în școalele populare de stat, religiunea nu poate fi învățată decât în limba ungurească și în edificiul școalei. Numai unde majoritatea elevilor școalei sunt nemaghiari, să îngăduie, în mod excepțional și folosirea limbei materne...

Ce va să zică astă măsură volnică și fără pereche? Ea e o provocare cutezantă la adresa bisericilor naționalităților! O aducere a acestor biserici în strimtorarea de a nu putea să-și mai provadă fiii sufletești în comunele unde sunt școli de stat, cu învățatură din religiune! Căci nu ne putem închipui că se va găsi preot rom., care să meargă să-și instrueze fiii sufletești din religiune, vorbindu-le ungurește! Și anume cui? La copiii, care și așa nu pricep nimic în școală din ce li-se spune,

ci merg acolo numai siliți de împregiurări, că poate școală confesională nu este în comună.

E rândul autorităților bisericesti să pășască cu toată bărbăția pentru a face pe ministru să-și retragă acest ordin absurd.

Ear', încât am mai avea o conducere politică, ar fi rândul conducătorilor politici, a arangea o protestare impunătoare a poporului nostru și a naționalităților aliate, contra acestui ordin volnic, cât să răsune țara de protestele indignatelor naționalități!

Zbiciuturi externe.

Îngâmfarea și pășirea brutală de maghiarisare a puternicilor zilei dela noi, revoltă lumea în cercuri tot mai largi. Îndeosebi de când cu procesele de presă pornite contra foilor germane, cari trezesc pe Șvabi din amorțea națională în care păreau căzuți, Nemții din Germania țin șiruri întregi de întruniri publice contra politicii ungurești. Ear' șovinistii dela presa ungurească ar vrea să astupe și gura Germanilor și să le lege ochii ca să nu vadă ce se face aici cu frații lor!

»Bud. Hirlap« dela 31 Maiu se plânge, că deși patrioții au cerut chiar în delegațiuni samă ministrului de externe, acesta nu i-a putut mângăia.

»Deși — se plânge numitul ziar — nu profesori emeriți, ci membri de frunte ai parlamentului german, marii industrieși și chiar autoritățile, agită contra noastră, a Ungurilor! Când în Dresda, când în Magdeburg, în Hanovera, în Eisenach, se țin câte-o întrunire unde guri sângeroase ne atacă, mai sub un pretext, mai sub altul! Pe negustorii nostri li strimtoază și eschid, pe lucrători ni-l dau peste hotară, pe noi ne calomniază, și așa decurge lucrul în ordine frumoasă, cu temeinicie nemțească, cu metod disciplinat. Și în toată Germania nu se află o foaie semi-oficioasă ori alt ziar luat în serios, care ar atinge cu un cuvânt măcar aceste demonstrațiuni contra noastră... Această agitație pan-germană e mai primejdioasă pentru noi, decum era înainte cu zece ani mișcarea slavă...

Dați numai înainte. D-zeu ne va ajuta să ne reculegem și noi Români și să intrăm de nou cu puteri potentate în corul celor ce vor să lumineze lumea asupra adevăratului nostru liberalism și cavalermism.

Tot chestiunea
„curentului nou“

(Urmare).

8. Părțile umbroase.

Și-a fi având ea, intrarea în activitatea parlamentară, negreșit și părțile sale umbroase, punctele ei negre, deși, serios cumpânindu-le, ele rămân foarte reduse.

Iată cari ar fi: Am veni în prea multe cercuri în situația de a fi trântiți la alegeri cu candidații nostri, lucru pe care organele stăpânirii l'ar exploata din greu pentru a ne discurgia și demoraliza poporul, ca de altă-dată „se

dee pace domnilor de român, că și așa iacă nu ajung la nimic... și trecerea poporului sub steagurile stăpânirii, ne-ar durea, atunci, mai rău ca azi, când cel puțin ne putem mângăia (?) cu vorba, că noi și așa nu participăm, ear' poporul nu știe ce face... Ba, unde ar vedea că nu are altă nădejde, guvernul ar căuta printre noi elementele dubii, și le-ar scoate pe acelea la iveală drept candidați »români«, pentru a ne divisa, ear' întemplantându-se ca atari elemente să și reiasă, le-ar folosi și în dietă contra elementelor curate, naționaliste, ceea-ce asemenea ar demoraliza mult poporul. Ba, poate, ar mai prinde pe câte-un deputat național strimtorat cumva undeva, și i-ar îmbia câte-o slujbă ceva, și i-ar astupa gura, ear' alegătorii lui ar fi blamați și a doua-oară abia i-ai mai putea mișca pentru candidații naționali, de frică să nu se înșele de nou în ei. Ar mai fi doar' primejdia de a băga pe unul și pe altul în cheltueli cari să-și aducă ruinel, și să ne vedem ca mâne cu o sumă întreagă de oameni ruinați, pe cari, de stam pasivi, li aveam oameni sdraveni între noi. Și primejdia de a vedea, că din cei-ce azi se dau între noi ca naționaliști și ei, căci pasivitatea nu le cere nici o expunere, — ce nume-roși ar fi cei-ce... n'ar cuteza a merge să spriginească pe candidatul naționalist... Dar' asta e chiar de lipsă să se știe!

Și mai ce? Că prea ne-ar lua lumea drept „diletanți“, și șovinici încercători în ale politicii, de vreme-ce fără serioase schimbări de situații, sărim dintr'o politică într'alta, »experimentând« în loc de a duce o politică statornică, »tradițională«, neschimbăcioasă, cum se șede unui partid care vorbește mi-te în numele unui popor întreg.

Și mai ce? Că nu am putea duce o luptă electorală încoronată nici pe a zecea parte de reușita ce am merita, căci s'ar deslănțul cunoscuta teroare și corupere și furie a stăpânirii, și am veni acasă foarte plouați, părând noi după fiecare luptă colosal de slabi, ear' dușmanul colosal de puternic.

Dar' acestea, ori cât de serioase par a fi, nu-s motive destul de grave, ca pentru ele să nu putem părăsi pasivitatea parlamentară: Am fi trântiți la alegeri? Fie, noi am fi de o sută de ori mai mulțumiți putând duce macar jumătate din alegătorii nostri în fiecare cerc, în jurul candidatului național, pe care să-l susție cu însuflețire, și să-l ridice pe sus chiar când a căzut. Însuflețirea aceasta a poporului, e pentru mine o peatră foarte scumpă. Acel popor va duce în sufletul seu o aversiune neuitată

FOILETON

RODERICH

De M. Kossak.

(Urmare).

Lisa se miră foarte mult la vederea acestor pregătiri sărbătorești, cari numai aparte o priviau pe ea și inima ei fu cuprinsă de mare părere de rău, când se cugeta, că tot ceea-ce s'a făcut aici pentru a-i face ei plăcere, sunt urmarea minciunii scornite de ea. Dacă ar fi știut mătușe-sa cât de rușinos este înșelată! Da, de sigur ea e o creatură mizerabilă, nevrednică de iubirea, ce i-să arată! Dar' ce putea ea face mai bine, decât mutră bună într'acest joc prost? Lăsa la o parte supărarea-i neliniștitoare, pentru-ca să se arunce cu tot focul tinereții sale într'această aventură de astfel plină de farmec.

Un prânz așa de vesel ca acesta nu s'a mai pomenit între oaspeții obișnuiți ai acestei vile. Nu numai că străinul era în cea mai bună voce, dar' prin modul său de purtare și vorbire, el aduse și în inimile celorlalți aceiași voce bună. Chiar și asesorul

Max Müttrich, un tânăr palid, care îți părea de regulă că ar avea durere de dinți, rîse de mai multe ori de anecdotele, ce le povestea Iavanezul cu multă dibăcie și humor. Lisa la început era tot cu frica în sîn, că Roderich al ei va fi cu ea cam îndrăzneț, — ca între logodnici — dar' văzînd că el n'are astfel de gânduri, intră și ea în valul vocii bune ce domnea la masă. Străinul se pricepea de minune să-i facă servicii cavalești în toate privințele, și nu vina lui a fost dacă vorba a apucat pe căi, ce nu-i plăceau de loc ei. Doamna directoară se vede că ținea de datorința de politeță, ca ea să nu vorbească decât numai »de iubirea ce Lisa a arătat-o totdeauna față de Roderich«.

»Da, da; Roderich!, Roderich!« zise ea. »Acesta era singurul gând al Lisei. De câte ori nu sta ore întregi la fereastră cu ochii ațintiți în depărtare! Și dacă o întrebăm atunci: »La ce te gîndești eară scumpă copilă?«, îmi răspundea cu melancolie ce-mi mergea până la inimă: »Ah, mătușică! tu știi bine la ce mă gîndesc: La iubitul meu Roderich! Da, da...«

Sgomotul produs prin căderea lingurei Lisei, întrerupsese discursul mătușei.

Aproape în aceeași clipă se plecă Lisa și Iavanezul sub masă, amîndoi rîzînd cu hohot. Mătușă dădă și acestei întâmplări cu totul tot o altă tâlcuire... »Mă rămășesc zise ea, că dumnealor au folosit această cădere pentru a-și răpi repede câte o guriță!«

»O mătușică!« replica Lisa, și sări în sus cu fața roșie de rușine și necaz. »Cum poți să-ți închipuești — —«

»Ei, ei«, o mîngăie mătușă, »cu nu zic, că faci ceva rău. Doară știu eu destul de bine cum e între logodnici... Am fost și eu odată logodită«.

»Cred însă, că n'ai fost atîta despărîțită de logodnicul dtale, ca Lisa de mine«, zise Iavanezul.

Mătușă însă nu voia să părăsească așa repede această temă. —

»De sigur, că nu«, răspuse ea. »In această privință Lisa a păți-o mai rău decât mine. Acum însă cred, că nu vei mai merge așa departe de Kosel?«

Acesta dădă gînditor din cap. »La lava trebuie să mă reîntorc neapărat, căci

nu-mi pot lăsa mult timp nesupravegiate câmpiile«.

»Voiești așa-dară să-ți administrez singur aceste proprietăți?«, întrebă directoara. »Dar' apoi cu pictura?«

»O! aceea am pus-o de mult în cuiu, la cererea unchiului meu, căci numai cu această condițiune mi-a lăsat ca moștenire avutul său«.

»Despre toate acestea însă, Lisa nu mi-a spus nimic!«

Domnul Kosel zîmbi: »Ar fi fost și greu să-ți spună, căci nici ea n'a știut«.

Voiam să o surprind cu vestea, că mi-am întemeiat o nouă patrie, departe, peste mări«.

»Și epistolele dtale din New-York, Sidney și Honolulu?« întrebă mătușă, care de mirare uită cu totul, că e la masă și trebuie să mai și mînânce.

»Toate prefăcătorii!« replica el cu sînge rece. Le-am trimis la amici de-ai mei, ca ei să le pună la postă din diferitele părți ale lumii«.

(Va urma.)

Redactor resp.: IOAN MOȚA

„ARDELEANA“

instituit de credit și de economii societate pe acții.

Sediul: Orăștie, în casele proprii.

Fondată la anul 1885.

Capital social: 500.000 cor. Fonduri: 350.000 coroane.

Starea Depunerilor: peste 2.000.000 cor.

Se primesc: Depuneri spre fructificare, dela particulari cu 5% fără anunț, cu 5½% cu anunț; car' dela corporațiuni culturale cu 6% interese.

Darea de venit după interese o solvește institutul separat.

Depuneri și ridicări făcute prin postă se efectuesc cu reîntoarcerea postei.

10— (59)

Direcțiunea.

Fabrica de sobe de lut

— din Barul mare.

Am onoare a aduce la cunoștința onorabilului public, că am preluat conducerea întreprinderii de fabricațiunea lutului din Barul mare, și am arangeat-o cu totul de nou, potrivit cerințelor moderne, și sunt acum în stare a pregăti din minunatul material de lut rezistent focului ce ne stă la dispoziție,

cahale de pămînt,

sobe fine de lut,

mașne (șpar-uri) de lut

foarte fin lucrate, lucii, ca de porțelan, și trairnice ca oțelul, și le vînd, după mărime,

dela 50 coroane în sus.

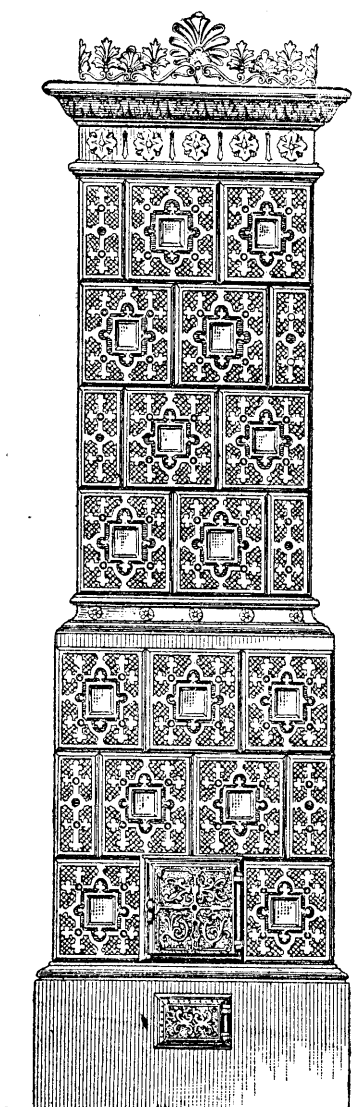
Cu toată stima

Întreprinderea pentru fabricarea lutului, în Barul mare (posta Puj):

(60) 9— Stefan Ioanovits,
conducătorul fabricii.

— In Orăștie primește comande și mijloace aducerea, dl Ioan Lăzăroi, comerciant în piață.

„Minerva“ inst. tipogr. în Orăștie.



Întreprinzător

de zidiri.

Subscrisul, avînd cocișeunea după lege, ca edificator, iau în întreprindere

zidire de case cu edificiile lor economice, apoi școale zidite după cerințele timpului, cum și reparări de biserici, etc.

Subscrisul am zidit frumoasa casă parochială din Gelmar, și am reparat biserica din Turdaș și din Gelmar, etc.

Rog onorabilul public a mă încredința cu edificări, stînd bun despre aceea, că va fi deplin mulțumit de lucrul meu.

(89) 3—

Ioan Herța lui Petru

edificator în Orăștie (str. lungă).

Contra grindinei!

Asigurați-vă contra sdobîrii holdelor prin grindină (peatră, ghiață!)

In anul acesta a bătut pe multe locuri ghiața și fiecare nor mai negru descarcă, mai virtos ca altă-dată, ghiața și sdobește holdele și sîrăcește oamenii!

Asigurați-vă contra baterii grindinei și băncile de asigurare Vă înapoiază toată paguba!

Pentru grîn de 100 fl. asigurat, e a să plăti după întăia sută de fl. asigurați 3 fl. 50 cr., pentru fiecare sută mai departe numai 2 fl. 40 cr. și la cas de pagubă să plătește celui asigurat toată paguba ce a avut!

Pentru cucuruz de întăia 100 fl. să plătește 2 fl. 80 cr., de fiecare sută mai departe numai 1 fl. 70 cr.

Anul a început să se arete primejdios de grindină. Cei precauți să nu-și lase holdele în voia sorții.

Asigurați să primesc și mijloace la

Administrația acestei foi.

„ASSICURAZIONI GENERALI“

fondată în 1831.

Această mare bancă de asigurare, care prin plățirea punctuoasă a pagubelor celor asigurați la ea și prin prețuirea bună a bagubelor (din foc) și-a atras în cea mai mare măsură încrederea publicului, — are la sfîrșitul anului trecut 1900, următoarea avere:

Capital și reserve	173.458.451 cor.
Capitaluri asigurate la ea pe viață	525.894.823 »
Asigurați contra focului	77.309.462 »
A plătit dela infintarea sa de tot, pagube	688.595.391 »

Aceste cifre arată, că banca »Assicurazioni Generali« dă cea mai mare ocheșie chiar și celui mai precaut proprietar, și arată că marea încredere de care această bancă se bucură, e deplin întemeiată, prin fondurile ei cele mari.

»Assicurazioni Generali« primește asigurări:

1. Pe viața omului, pe un termen oare-care, sau asigurări de rente (pensii), cari să plătesc ori la moarte îndată, ori la termenul ales de asigurat.
2. Contra pagubelor de foc, trăsnet, exploziune prin gazuri, pe mobile și imobile.
3. Contra pagubei de chirie urmată după arderea casei.
4. Contra spargerii obiectelor de sticlă ori metal.
5. Contra pagubei urmate din transport, pe uscat ori pe apă.
6. Contra pagubei din spargere cu furt asigurat obiecte sau hârtii prețioase.

Primește asigurări de zestre pentru fete și copii.

(1) 9—10

Agentura principală a băncii

„Assic. Generali“ în Orăștie.

(Informațiuni la administrația acestei foi).



„Minerva“ institut tipografic

Orăștie, (Szászváros) Piața mare Nr. 2.

Efectuește tot soiul de lucrări aparținătoare artei tipografice.



Insertiuni și reclame cu prețuri moderate se primesc la administrația foii „Libertatea“.

Editor: Ioan Moța.